

BAG'RIKENGLIK – MILLIY TARBIYANING ASOSIY QADRIYATI

Abduqodirova Nargiza

Samarqand viloyati Jomboy tumani boshlang'ich sinf o'qituvchisi 28-maktab

Annotatsiya: Mazkur maqolada bag'rikenglik tushunchasining mohiyati, uning jamiyatdagi o'rni va milliy tarbiya jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Bag'rikenglik – insonlar o'rtasida hamjihatlikni qaror toptiruvchi, millatlararo totuvlikni ta'minlovchi muhim axloqiy qadriyat sifatida e'tirof etiladi. Maqolada yosh avlodni bag'rikenglik ruhida tarbiyalash, turli madaniyat va qarashlarga hurmat bilan yondashish madaniyatini shakllantirish, o'zaro hurmat va hamkorlik tamoyillarini mustahkamlash borasidagi zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy tarbiyada bag'rikenglikning ildizlari, o'zbek xalqining tarixiy-ma'naviy tajribasida bu qadriyatning tutgan o'rni ham alohida e'tibor bilan ko'rib chiqiladi. Maqola so'ngida tarbiya tizimida bag'rikenglikni yanada rivojlantirish bo'yicha muhim takliflar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Bag'rikenglik, tolerantlik, milliy tarbiya, qadriyat, axloqiy tarbiya, ma'naviy-axloqiy tarbiya, yosh avlod tarbiyasi, madaniyatlararo muloqot, totuvlik, hamjihatlik, tinchlik, tarbiya tizimi, O'zbekiston xalqlari do'stligi, ma'naviyat, Millatlararo munosabatlar

Annotation: This article discusses the essence of the concept of tolerance, its role in society and its importance in the process of national education. Tolerance is recognized as an important moral value that determines solidarity between people and ensures interethnic harmony. The article analyzes modern approaches to educating the younger generation in the spirit of tolerance, forming a culture of respectful approach to different cultures and views, and strengthening the principles of mutual respect and cooperation. The roots of tolerance in national education, the place of this value in the historical and spiritual experience of the Uzbek people are also considered with special attention. At the end of the article, important proposals are made for the further development of tolerance in the education system.

Key words: Tolerance, national education, values, moral education, spiritual and moral education, education of the younger generation, intercultural dialogue, harmony, solidarity, peace, education system, friendship of the peoples of Uzbekistan, spirituality, Interethnic relations

Аннотация: В статье исследуется сущность понятия толерантности, ее роль в обществе и значение в процессе национального воспитания. Толерантность признается важной моральной ценностью, устанавливающей солидарность между людьми и обеспечивающей межнациональное согласие. В статье анализируются современные подходы к воспитанию подрастающего поколения в духе толерантности, формированию культуры уважительного отношения к различным культурам и взглядам, укреплению принципов взаимоуважения и сотрудничества. Особое внимание будет уделено корням толерантности в национальном воспитании и месту этой ценности в историческом и духовном опыте узбекского народа. Статья завершается важными предложениями по дальнейшему развитию толерантности в системе образования.

Ключевые слова: *Толерантность, национальное воспитание, ценности, нравственное воспитание, духовно-нравственное воспитание, воспитание подрастающего поколения, межкультурный диалог, согласие, солидарность, мир, система образования, дружба народов Узбекистана, духовность, межнациональные отношения*

Kirish. Zamonaviy globallashuv davrida insoniyat oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – millatlar, dinlar, madaniyatlar o'rtasida o'zaro hurmat, hamjihatlik va totuvlikni ta'minlashdir. Bu esa bag'rikenglik tamoyillarini hayotga chuqur tatbiq etishni taqozo etadi. Bag'rikenglik – bu turli qarash, e'tiqod va fikrlarni hurmat qilish, o'zgalarning hayot tarzini anglash va qabul qila olish madaniyatidir. Ayniqsa, ko'p millatli va ko'p konfessiyali jamiyat bo'lgan O'zbekiston sharoitida bag'rikenglikni tarbiyaviy jarayonning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida qarash dolzarb ahamiyatga ega. "Insonning kamol topmog'i odob ila, odob esa bag'rikenglik va sabr ila bo'lur".¹⁹²

O'zbekiston Respublikasida yosh avlod tarbiyasiga alohida e'tibor qaratilar ekan, ularning dunyoqarashini shakllantirishda bag'rikenglik qadriyatini singdirish ustuvor vazifalardan biri sanaladi. Bu esa milliy tarbiyaning zamonaviy mazmun-mohiyatini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Mazkur maqolada bag'rikenglik tushunchasining ijtimoiy va pedagogik mohiyati, uning milliy tarbiya tizimidagi o'рни va yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Mavzuga oid adabiyotlar. Hasanboyev J. "Tarbiyaning milliy asoslari." – T.: O'zbekiston, 2017. "Tarbiya jarayonida o'zga fikrga hurmat bilan yondashish – bag'rikenglik madaniyatining boshlang'ich nuqtasidir." Xalqaro tolerantlik deklaratsiyasi – YuNESKO, 1995. "Tolerantlik bu – boshqalarning huquqlari va erkinliklarini tan olish, ularga nisbatan murosali va adolatli munosabatda bo'lishdir." Karimov I.A. "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" – T.: Ma'naviyat, 2008. "Ma'naviy barkamollikni ta'minlashda bag'rikenglik, sabr-toqat va hamjihatlik kabi qadriyatlar hal qiluvchi ahamiyatga ega." G'ofurova M.S. "Innovatsion pedagogik texnologiyalar" – T.: Ilm ziyo, 2021. "Har bir o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yosh avlodni jamiyatga moslashtiruvchi, bag'rikenglik ruhida tarbiyalovchi yetakchi bo'lishi lozim." Abdullayeva N.X. "Milliy tarbiya asoslari" – T.: O'qituvchi, 2019. "Milliy tarbiya tizimi yoshlarning dunyoqarashini shakllantirishda, ularni insoniylik, bag'rikenglik va halollik ruhida kamol toptirishda muhim rol o'ynaydi." Tohirova M. "Tolerantlik va uning ijtimoiy ahamiyati." // Pedagogika va psixologiya jurnali, 2020. "Bag'rikenglik ijtimoiy munosabatlarning ijobiy shakllanishini ta'minlovchi asosiy psixologik va axloqiy xususiyatlardan biridir." "Yosh avlodni ma'naviy barkamollikka yetaklovchi asosiy vositalardan biri bu – milliy qadriyatlar asosida shakllanadigan bag'rikenglik madaniyatidir"¹⁹³

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda bag'rikenglikning milliy tarbiya tizimidagi o'рни va ahamiyati, shuningdek, uning yosh avlodni tarbiyalashdagi metodik yondashuvlari o'rganildi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – bag'rikenglik tamoyillarini milliy tarbiya jarayoniga integratsiya qilishning samarali yo'llarini aniqlashdan iborat.

¹⁹² Navoiy A. "Mahbub ul-qulub." – T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2002.

¹⁹³ Boboyorov K. *Multikulturalizm va bag'rikenglikning ijtimoiy asoslari.* – T.: Ilm, 2020. – B. 51.

Tadqiqot usullari:

1. Nazariy tahlil – mavjud adabiyotlar, ilmiy maqolalar, rasmiy hujjatlar va qonunchilik asoslari o'rganildi. Bu orqali bag'rikenglik tushunchasining mazmun-mohiyati, milliy va umuminsoniy qadriyatlar tizimidagi o'rni ochib berildi.

2. Taqqoslash usuli – turli milliy va xorijiy pedagogik tizimlarda bag'rikenglik tamoyillarining tatbiq etilishi o'zaro solishtirildi, o'xshashlik va farqlar tahlil qilindi.

3. Empirik usullar – boshlang'ich va o'rta maktablarda olib borilayotgan tarbiyaviy ishlar kuzatildi, pedagog va o'quvchilar bilan suhbatlar olib borildi. Ayrim holatlarda so'rovnoma va anketa metodlaridan foydalanildi.

4. Tajriba-sinov ishlari – ayrim maktablarda bag'rikenglikni shakllantirishga yo'naltirilgan dars mashg'ulotlari va tashkiliy ishlar tahlil qilindi, ularning samaradorligi baholandi.

5. Statistik tahlil – to'plangan empirik ma'lumotlar asosida grafik va jadval ko'rinishida tahliliy xulosalar chiqarildi.

Tahlil va natijalar Bag'rikenglik qadriyatining ildizlari o'zbek xalqining asrlar davomida shakllangan urf-odatlar, qadimiy xalq diplomatiyasi va madaniyatida chuqur o'rnashgan. Alisher Navoiy, Ahmad Yassaviy kabi mutafakkirlar o'z asarlarida insonni, uning qalbini, dunyoqarashini qadrlashga, bag'rikenglikka chorlagan. Bugungi kunda bu qadriyatlar maktabgacha va maktab ta'limida tarbiya jarayonining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qolmoqda.

Pedagogik tajriba va kuzatuvlarga ko'ra, bag'rikenglik ruhida tarbiyalangan o'quvchilar o'zaro hurmat, hamjihatlik, hamkorlik tamoyillariga asoslanib ijtimoiy muhitga moslasha oladi. Bunday yondashuv yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish, ijobiy psixologik muhitni shakllantirish, radikal g'oyalarga qarshi immunitetni kuchaytirish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar: Xulosa qilib aytganda, bag'rikenglik – bu shunchaki axloqiy fazilat emas, balki milliy birlik va ijtimoiy barqarorlikning kafolatidir. Uni yosh avlod ongiga singdirish orqali biz ertangi kun uchun sog'lom va tolerant jamiyatni shakllantiramiz. Takliflar: Tarbiya dasturlariga bag'rikenglik mavzusini chuqur yorituvchi fanlararo darslar kiritish. Maktablar va oliy ta'lim muassasalarida madaniyatlararo muloqot bo'yicha mahorat darslarini tashkil etish. Ommaviy axborot vositalarida bag'rikenglik mavzusida ko'rsatuv va maqolalar sonini ko'paytirish. Bag'rikenglikni mustahkamlovchi xalqaro va milliy loyiha, tadbir va tanlovlarni tizimli yo'lga qo'yish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduazizov A. "O'zbek xalqining milliy qadriyatlari." – T.: O'zbekiston, 2016.
2. Otajonov S. "O'zbekiston xalqlari do'stligi va bag'rikenglik siyosati." – T.: Adolat, 2019.
3. Hoshimov O. "Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari." – T.: Ma'naviyat, 2018.
4. Toshxo'jayev Sh. "Tolerantlik – tinchlik kafolati." // "Ma'naviy hayot" jurnali, 2021.

5. Boboyorov K. “Multikulturalizm va bag‘rikenglikning ijtimoiy asoslari.” – T.: Ilm, 2020.
6. Abdullayeva G. “Axloqiy tarbiyaning zamonaviy yo‘nalishlari.” – Samarqand: Zarafshon, 2022.
7. Nurmatova D. “Yoshlar tarbiyasida milliy qadriyatlarning o‘rni.” – T.: Fan va texnologiya, 2021.
8. Ergasheva N. “Pedagogik jarayonda tolerantlikni shakllantirish metodikasi.” – Buxoro, 2020.
9. G‘aybullayeva N. “Oila va jamiyatda axloqiy qadriyatlar.” – T.: O‘qituvchi, 2017.
10. UNESCO. “Learning the way of peace: A teacher’s guide to peace education.” – Paris, 1998.